

TIMS-Nederland en Vlaanderen. I.J. de Kramerprijs 2010

A. Ingezonden en beoordeelde werken

- 1) ***Watermolens in Noord-Brabant, vroeger en nu.***
door **Piet-Hein van Halder**
Eigen beheer, 's-Hertogenbosch, 2010
Druk: Boekdrukdeal Utrecht
270 blz., A4, geïllustreerd
ISBN / EAN: 978-90-9025450-0

- 2) ***In de ban van Ceres : klein- en grootmaalderijen in Vlaanderen (ca. 1850-1950)***
door **Frank Becuwe**
Relicta monografieën: archeologie, monumenten- & landschapsonderzoek in Vlaanderen, 3
Brussel, Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed, 2009
Druk: Peeters, Herent
293 blz., A4, geïllustreerd
ISBN / EAN: 978-90-7523-028-4

- 3) ***Zingende zeilen. 99 molenliederen***
door **Jan Delcour**
Provincie Oost-Vlaanderen, Gent, 2009
In samenwerking met Muziekmozaïek, Impulscentrum voor Folk en Jazz
Druk: Erasmus, Wetteren
348 blz., 16x24 cm, geïllustreerd + cd met 14 molenliederen
D/2009/0914/4

- 4) ***Windmill technology in Flanders in the 14th and 15th centuries. Part 2: The moving parts of early post and tower mills***
door **Yves Coutant**
Onuitgegeven studie, [Kortrijk], 2010
152 p., A4, niet geïllustreerd

B. Criteria

De werken van **Van Halder, Delcour en Coutant** voldoen aan alle criteria, zoals die zijn voorgeschreven in het Reglement publicatieprijs genaamd "I.J. de Kramer-prijs" (Voorburg, 26 april 2009).

Het werk van **Becuwe** handelt in hoofdzaak over maalderijen. Slechts een klein gedeelte heeft betrekking op wind- en watermolens en dit bij wijze van inleiding. Maalderijen met stoom, armgas en elektrische motoren zijn de opvolgers van wind- en watermolens, maar behoren niet tot het studiegebied van de molinologie volgens de definitie zoals die in het Reglement werd opgegeven.

De jury is derhalve van mening dat het werk van Becuwe, dat van hoge kwaliteit is en gebaseerd is op een zeer uitgebreid bronnenonderzoek, niet kan mededingen volgens de gestelde criteria.

Op basis van haar werkzaamheden constateert de jury dat zij twee aanbevelingen heeft voor het bestuur van TIMS Nederland en Vlaanderen:

* herbekijken van de definitie van "molinologie", deze is te eng

* aanpassen van het reglement op basis van de bredere definitie

C. Evaluatie van de beoordeelde inzendingen

Het werk van **Piet-Hein van Halder** bundelt gegevens over bestaande en verdwenen door water gedreven molens in Noord-Brabant. Nog niet eerder was er een overzicht verschenen van deze molensoort in deze provincie. Het is dan ook de verdienste van Van Halder om dit op deze wijze samen te stellen.

De auteur pleegde zelf weinig tot geen onderzoek, met uitzondering van enkele bezoeken aan archieven. Het boek geeft daardoor eerder een verzameling van alle door hem gevonden beschikbare data. Het nodigt anderen uit om op basis hiervan, verdere analyses te maken over de historische, technische en economische ontwikkeling van watermolens in deze provincie. Het boek is voorzien van vele illustraties, die door Van Halder gevonden zijn in publicaties en op internet. Dat laatste leidde tot enkele ongelukkige weergaven, zoals de foto van de steenzolder van een Oost-Vlaamse windmolen als illustratie bij de beschrijving van de waterkorenmolens in Noord-Brabant.

In de eerste hoofdstukken zijn vele statistische gegevens opgenomen, maar doorwrochte conclusies ontbreken. Verder is het weinig wetenschappelijk om molens, waarvan het bestaan nog niet zeker is (vaak door ontstentenis van bronnen) als spookmolens te catalogeren. Mits heuristisch of een kritische bronnenanalyse had de auteur deze, weliswaar onzekere molens, gewoonweg in de reguliere inventaris kunnen opnemen, weliswaar met aanduiding van de hypothesegraad.

De jury waardeert dit werk doordat het voor de eerste maal een overzicht geeft van de bestaande en verdwenen watermolens, maar is kritisch over het ontbreken van genoemde analyses.

Jan Delcour ging jarenlang op zoek naar molenliederen in archieven, bibliotheken, documentatiecentra en bij levende getuigen. Voor dit boek bundelde de auteur 99 Nederlandstalige liederen van de zestiende tot het eerste kwart van de twintigste eeuw, een onschatbare bron van immaterieel erfgoed. Soms zijn ze grappig of poëtisch, dan weer droevig of zelfs schunnig. Maar stuk voor stuk

getuigen ze van onze Nederlandstalige volkscultuur. De liedjes houden de lezer werkelijk een spiegel voor van de samenleving in het pre-industrieel tijdperk.

De auteur verdeelde de liederen over negen thema's en voorzag ze telkens van een inleiding om ze historisch en maatschappelijk te situeren en de dubbele bodem duidelijk te maken. Elk lied is begeleid door de partituur (voor zover die bekend is) en door de nodige verklaringen en toelichtingen. Van de 99 beschreven molenliederen staan er ook 14 op een bijbehorende cd. Dat verhoogt in sterke mate de belevingswaarde.

Het boek heeft dus vooral een volksculturele inslag. We missen wel een wetenschappelijk apparaat (b.v. in kleine druk achterin het werk) waarin de bronnen van de vroegst bekende versies van de liederen worden opgegeven. Dat wetenschappelijk apparaat had op een objectieve manier de authenticiteit en de geografische verspreiding van deze liederen kunnen toelichten en aldus hun cultuurhistorische waarde nog kunnen versterken.

Negen jaar nadat **Yves Coutant** het staande werk van de middeleeuwse Vlaamse standaardmolens en stenen molens beschreef (uitgegeven in de reeks *Bibliotheca Molinologica* van TIMS, nr. 16), behandelt hij thans het draaiend werk van deze molens.

Opnieuw baseert Coutant zich op eigen onderzoek van zeer vele molenschattingen en herstelrekeningen in archiefdepots.

De transcripties zijn heel secuur uitgevoerd, geheel volgens de regels van de lexicologie. De auteur beheerst het Middelnederlands en het Picardisch al even goed als het moderne Nederlands en Frans en is daarenboven een goede molenkenner.

Het risico van dergelijk gigantisch onderzoek is dat de details te sterk zouden overwegen. De auteur wist zijn vele vondsten in gehelen te bundelen, in hoofdstukken zoals "het gevlucht" en "de vang". Aldus weet hij een hoge molinologische relevantie te bereiken: de samenstelling van deze onderdelen kunnen vergeleken worden met andere regio's, of, in

eigen regio, met latere tijden. Coutant weet aan te tonen dat vele onderdelen in de 14de en 15de eeuw al de huidige grootte en/of capaciteit hadden bereikt.

De integratiegraad tussen verschillende disciplines, meer bepaald tussen molinologie en het algemeen historisch onderzoek, ligt niet hoog. Dat was ook niet het opzet: de auteur beperkt zich tot lexicologisch en technisch onderzoek van de middeleeuwse molenbouw. De studie van Coutant vormt wel een

belangrijk wetenschappelijk instrument om het belang van de molentechniek te duiden in de samenleving, meer bepaald in de economische voorspoed.

In het ons toegestuurd manuscript komen geen illustraties voor, alhoewel deze erg verhelderend hadden kunnen werken. In de begeleidende brief meldt de auteur deze illustraties wel te voorzien in de geplande uitgave.

D. Eindadvies

De jury heeft beraadslaagd (Breda, 9 september 2010) en concludeert op basis van het voorstaande dat zij het bestuur van TIMS-Nederland en Vlaanderen adviseert de I.J. de Kramerprijs voor het jaar 2010 uit te reiken aan de heer **Yves Coutant**.

De jury voor 2010 bestond uit:
Lieven Denewet, Hooglede
Ton Meesters, Breda
Walter Van den Branden, Gentbrugge